

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА. ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 351.75 : 351.754.2

БЛОКУВАННЯ І ПРИМУСОВА ЗУПИНКА ПРАЦІВНИКАМИ ПОЛІЦІЇ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ ЗЛОЧИНЦІВ ЯК СПОСОБИ ПРИПИНЕННЯ ПРАВОПОРУШЕННЯ ТА ЗВІЛЬНЕННЯ ЗАРУЧНИКІВ

Вайда Тарас Степанович,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри спеціальної фізичної
та вогневої підготовки (Херсонський
факультет Одеського державного
університету внутрішніх справ,
м. Херсон, Україна)

В статті розглянуто актуальну для правоохоронної діяльності проблему підвищення ефективності оперативних тактичних заходів, необхідність застосування яких виникає у ході боротьби працівників Національної поліції України з правопорушеннями при використанні злочинцями автотранспорту. В багатьох випадках складовими елементами таких заходів є різні способи блокування чи примусової зупинки транспортних засобів.

Уточнено різновиди технічних засобів для припинення руху автомобілів. Проаналізовано обмеження, які передбачені чинним законодавством при використанні існуючих способів примусової зупинки транспортних засобів.

Охарактеризовано типові тактичні прийоми, які можуть використовуватися поліцейськими у ході припинення правопорушення та звільнення заручників з автомобіля – надання злочинцям транспортного засобу як елементу спецоперації; попередня підготовка автомобіля для його передачі на вимогу правопорушників; способи блокування автомобіля; спеціальна тактика дій при проведенні штурму транспортного засобу; безпосереднє знищення злочинців як крайній захід.

Визначено небезпечні фактори, які створюють загрозу для життя чи здоров'я громадян та працівників поліції під час проведення спецоперацій із звільнення заручників.

Уточнено комплекс тактичних елементів при безпосередньому проведенні відповідних спецоперацій, зокрема, конкретизовано стратегію дій поліцейських при звільненні заручників з автомобіля – визначено порядок проведення штурму транспортного засобу, охарактеризовано способи його примусової зупинки чи блокування, описано дії працівників штурмової групи під час захоплення автомобіля спереду, збоку чи ззаду, обґрунтовано необхідність створення сприятливих умов для

снайпера під час безпечного знищення злочинця при його наближенні до автомашини чи під час перебування у транспортному засобі.

Запропоновано методичні рекомендації правоохоронцям щодо удосконалення заходів особистої безпеки при виконанні поліцейськими передбачених законодавством обов'язків з використанням службового транспорту.

Зроблено висновки про необхідність врахування керівником та виконавцями спецоперації комплексу факторів, які впливають на вибір тактики дій поліцейських у боротьбі з порушниками публічної безпеки при використанні злочинцями автомототранспортної техніки.

Ключові слова: публічна безпека, працівники Національної поліції, припинення правопорушення, примусова зупинка автомобіля, блокування транспортного засобу, тактика дій поліцейських, спеціальна операція, затримання злочинців, звільнення заручників, заходи особистої безпеки.

Блокирование и принудительная остановка работниками полиции транспортного средства преступников как способы прекращения правонарушения и освобождения заложников

Вайда Тарас Степанович,

кандидат педагогических наук, доцент,
доцент кафедры специальной
физической и огневой подготовки
(Херсонский факультет Одесского
государственного университета
внутренних дел, г. Херсон, Украина)

В статье рассмотрена актуальная для правоохранительной деятельности проблема повышения эффективности оперативных тактических мероприятий, необходимость применения которых возникает в ходе борьбы работников Национальной полиции Украины с правонарушениями при использовании преступниками автомототранспорта. Во многих случаях составляющими элементами таких мероприятий являются разные способы блокирования или принудительной остановки транспортных средств.

Уточнены разновидности технических средств для прекращения движения автомобилей. Проанализированы ограничения, которые предусмотрены действующим законодательством при использовании существующих способов принудительной остановки транспортных средств.

Охарактеризованы типичные тактические приёмы, которые могут использоваться полицейскими в ходе прекращения правонарушения и освобождения заложников из автомобиля – предоставление преступникам транспортного средства как элемент спецоперации; предварительная подготовка автомобиля для его передачи по требованию правонарушителей; способы блокирования автомобиля; специальная тактика действий при проведении штурма транспортного средства; непосредственное уничтожение преступников как крайняя мера.

Определены опасные факторы, которые создают угрозу для жизни или здоровья граждан и работников полиции во время проведения спецопераций по освобождению заложников.

Конкретизирован комплекс тактических элементов при непосредственном проведении соответствующих спецопераций, в частности, уточнена стратегия действий

полицейских при освобождении заложников из автомобиля – определён порядок проведения штурма транспортного средства, охарактеризованы способы его принудительной остановки или блокирования, описаны действия работников штурмовой группы во время увлечения автомобиля спереди, сбоку или сзади, обоснована необходимость создания благоприятных условий для снайпера во время безопасного уничтожения преступника при его приближении к автомашине или во время пребывания в транспортном средстве.

Предложены методические рекомендации правоохранителям относительно усовершенствования мер личной безопасности при выполнении полицейскими предусмотренных законодательством обязанностей с использованием служебного транспорта.

Сделаны выводы о необходимости учёта руководителем и исполнителями спецоперации комплекса факторов, которые влияют на выбор тактики действий полицейских в борьбе с нарушителями публичной безопасности при использовании преступниками автотранспортной техники.

Ключевые слова: публичная безопасность, работники Национальной полиции, прекращения правонарушений, принудительная остановка автомобиля, блокирования транспортного средства, тактика действий полицейских, специальная операция, задержание преступников, освобождения заложников, меры личной безопасности.

Blocking and forced stop by workers of police of transport vehicle of criminals as methods of stopping of offence and liberation of hostages

Vaida Taras Stepanovich,
candidate of pedagogical sciences,
assistant professor,
assistant professor of department of the
special physical and fire preparation,
(Kherson Faculty of Odessa State
University of Internal Affairs, Kherson,
Ukraine)

Actual for industry of law-enforcement activity problem of increasing of efficiency of operative tactical measures, the necessity of application of which arises up during the fight of workers of the National police of Ukraine against offences at the use by criminals of motor transport is considered in the article. Component elements of such measures are different methods of blocking or forced stop of transport vehicles.

The varieties of technical equipments for stopping of motion of cars are specified (barriers; traffic-lights; temporal sign-boards; signals of traffic-controller; barrage constructions – barrages, barriers, gates, travelling manual block (bollard); partitioning off a road by trucks or by other heavy duty or large transport vehicles – bulldozers, road rollers, tractors etc.; facilities for the forced stop with the mechanical pricking of pneumatics; devices for the distance controlled blocking of thruster-on of transport vehicle; cars of patrol dress; table weapon and others like that).

Limitations, which are foreseen by a current legislation at the use of existent methods of the forced stop of transport vehicles are analyzed – for the stop of 1) cars, including freight, at transportation people in them; 2) motor transports of diplomatic, consular and other representative offices of the foreign states; 3) motorized carriages, motorbikes, motor cycles,

motor scooters; 4) on mountain roads or roads with the limited visibility, railway moves, bridges, trestles, in tunnels.

Typical tactical receptions which can be used by constabularies during stopping of offence and liberation of hostages from the car of – grant to the criminals of transport vehicle (as an element of special operations); previous preparation of car for its transmission on call of offenders; methods of blocking of car; special tactic of actions during realization of assault of transport vehicle; direct elimination of criminals as extreme measure are described.

Before the grant of a car on call of offenders constabularies conduct implementation of such special technical operations, as: blocking of lateral glasses of transport vehicle in bottom position; putting the system of blocking of doors out of action; dismantling of mirrors of back kind; setting of the system of the controlled from distance exception of engine; placing in the car of shock or chemical charges with remote control.

Dangerous factors which create a threat for life or health of citizens and workers of police during realization of special operations from liberation of hostages (heavy projected development of events at the use of transport vehicles by offenders, difficulties at the foresight of further direction of moving of criminals, impossibility of guaranteeing of the personal safety of hostages during stopping of violations of public order and others like that) are certain.

The complex of tactical elements during direct realization of corresponding special operations is specified, in particular, strategy of actions of constabulary at liberation hostages from the car is specified – the order of realization of assault of transport vehicle is certain, the methods of its forced stop or blocking are described, the actions of workers of assault group during fascination of car at the front, from one side or behind are described, the necessity of creation of favorable terms for work of sniper with the purpose of safe elimination of criminal at his approaching to the car or during a stay in a transport vehicle is reasonable.

Methodical recommendations for law enforcement officials for improvement of personal safety measures at implementation of official duties by constabularies with the use of official transport are offered.

Conclusions about the necessity of account by a leader and performers of special operations of complex of factors which influence at choice of tactic of actions of constabularies in a fight against the violators of public safety at the use of motor technique vehicles by criminals are drawn.

Key words: public safety, workers of the National police, stopping of offence, forced stop of a car, blocking of a transport vehicle, tactic of actions of constabularies, special operation, detention of criminals, liberation of hostages, personal safety measures.

Постановка проблеми у загальному вигляді, її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Зростання загальної кількості транспортних засобів, що перебувають у власності фізичних та юридичних осіб, підвищення інтенсивності їх експлуатації на вулично-дорожній мережі неминуче призводять й до збільшення випадків порушень водіями Правил дорожнього руху. Враховуючи вищезазначені фактори, а також тенденції підвищення кількості злочинів з використанням автотранспорту проблема боротьби з правопорушеннями на транспорті стає все більш актуальною для діяльності підрозділів Національної поліції України.

У злочинах терористичної спрямованості, при проведенні працівниками Національної поліції спеціальних операцій по звільненню

заручників, затримання та знешкодження злочинців у практиці правоохоронної діяльності в окремих випадках виникає необхідність у застосуванні таких методів та прийомів поліцейського примусу, як блокування й примусова зупинка транспортних засобів правопорушників (в тому числі для звільнення громадян, яких вони захопили у заручники) [1].

Актуальність дослідження. В умовах реформування МВС України, кадрового поповнення органів та підрозділів Національної поліції України молодими працівниками, які не мають достатнього правоохоронного досвіду щодо дій в екстремальних ситуаціях з припинення злочинів, залишається маловивченим та потребує подальшої розробки питання щодо удосконалення тактики дій поліцейських підрозділів під час переслідування правопорушників, які залишають місце події на транспортних засобах та / або захопили заручників.

Пропоноване дослідження виконано у відповідності до тематичного плану науково-дослідної роботи Одеського державного університету внутрішніх справ із проблеми «Пріоритетні напрямки розвитку та реформування правоохоронних органів в умовах розгортання демократичних процесів у державі» (державний реєстраційний № 0116U006773).

Стан вивчення проблеми. Шляхи вирішення піднятої нами проблеми досліджувалася рядом вітчизняних вчених, зокрема, у своїх роботах окремі її аспекти розглядали М.І. Ануфрієв, С.Є. Бутов, О.Ф. Гіда, С.М. Решко (огляд транспортних засобів, примусове вилучення водія (правопорушника) [2, с. 277–282]); О.О. Подобний (сутність тактико-спеціальних операцій по затриманню озброєних злочинців та злочинців, які утримують заручників) [3, с. 90–93]; О.Т. Ніколаєв (шляхи підвищення ефективності боротьби з тероризмом) [3, с. 88–90]; Є.В. Іванов, В.А. Сягровець (протидія тероризму на транспорті); Р.П. Позюбанов (блокування як спосіб дії у спецоперації з пошуку та затримання особливо небезпечних і озброєних злочинців) [4, с. 106–109], Г.Г. Губарєв (пристрої примусової зупинки автотранспорту) [5, с. 119–126] та ін.

Разом з тим, вченими недостатньо уваги приділяється при розробці тактики припинення правопорушень на транспорті таким питанням як уточнення дій безпосередніх виконавців спецоперації під час проведення ними штурму автомобіля, обґрунтуванню алгоритму оперативних заходів щодо здійснення примусової зупинки і блокування транспортного засобу із заручниками, підвищення ефективності дій (злагодженості) штурмової групи, дотриманню індивідуальних заходів безпеки поліцейських тощо.

Мета статті (постановка завдань дослідження): 1) узагальнення правоохоронного досвіду щодо застосування традиційних засобів для примусової зупинки транспортних засобів; 2) розкрити заходи попередньої

підготовки автомобіля для його передачі на вимогу злочинців як елементу спецоперації; 3) уточнення тактики дій поліцейських при звільненні заручників та безпечного затримання правопорушників в екстремальних умовах, що ускладнені використанням злочинцями автомобільного транспорту.

Результати дослідження. З метою припинення руху транспортного засобу правопорушників працівники Національної поліції застосовують згідно законодавства України наступні засоби та методи: 1) патрульний транспорт зі спеціальними світловими сигналами; 2) шлагбауми, в тому числі автоматизовані; 3) світлофори; 4) тимчасові знаки «В'їзд заборонено»; 5) зупинка регулювальником руху всіх транспортних засобів на дорозі даного напрямку; 6) використання табельної зброї; 7) засоби для примусової зупинки з механічним проколюванням шин (засоби «Еж-М», «Діана», «Гарпун», «Бар'єр-2М», «Кактус», «Ліана», «Ліана-6000» тощо) та пристрої для дистанційного блокування роботи двигуна; 8) різного роду загороджувальні конструкції – загороди, бар'єри, ворота, дорожні блокератори (боларди), перегороджування дороги вантажними автомобілями чи іншими великоваговими транспортними засобами (бульдозерами, асфальтотрамбувальними катками, тракторами тощо).

Застосування більшості засобів примусової зупинки автотранспорту пов'язана з створенням ймовірної загрози для життя і здоров'я водіїв чи пасажирів. Тому забороняється використовувати такі засоби для зупинки автомобілів, які перевозять людей, в тому числі й вантажних автомобілів; автотранспорту дипломатичних, консульських та інших представництв іноземних держав; мотоциколясок, мопедів, мотоциклів, моторолерів; на гірських дорогах чи дорогах з обмеженою видимістю, залізничних переїздах, мостах, естакадах, у тунелях [5, с. 120–121].

Крім того, правоохоронцям в динамічній обстановці вчинення злочину буває досить важко спрогнозувати розвиток подій при використанні правопорушниками транспортних засобів, передбачити подальший напрямок руху автомобілів злочинців, забезпечити під час припинення порушень публічного порядку безпеку утримуваних заручників тощо. Тому в окремих випадках можуть проводитися підготовлені спеціальні операції, складовими компонентами яких є переслідування правопорушників службовими автомобілями, спрямування їх на визначені (малолюдні, з малою інтенсивністю руху тощо) ділянки дороги, блокування руху транспортних засобів злочинців декількома автомобілями поліції тощо.

Одне з основних правил проведення спецоперацій зі звільнення заручників полягає перш за все у необхідності блокування («знерухомлення») інциденту. Заручниками в автомобілі можуть стати як пасажир транспорту при його протиправному заволодінні, так і

раніше захоплені злочинцями громадяни, котрих вони примусово поміщують у наданий їм автомобіль (використовують заручників як прикриття). При значній кількості заручників і (або) злочинців останніми можуть також захоплюватися автобуси чи надаватися їм такий вид транспорту органами державної влади згідно виставлених вимог.

Надання злочинцям транспортного засобу як елемент спецоперації. Керівнику спецоперації в першу чергу необхідно чітко усвідомити її замисел, врахувати всі можливі об'єктивні фактори на той випадок, коли злочинці вимагають надати їм певний вид транспортного засобу та потенційні наслідки, до яких це може призвести. Зокрема, поліцейський орган управління (оперативний штаб) повинно перш за все цікавити питання – легше чи важче буде врятувати заручників при позитивному вирішенні питання з наданням автомобіля? Якщо заручники утримуються у приміщенні, а успішність його штурму викликає сумнів, то надання транспорту може бути виправданим кроком. Можливим є також й варіант, при якому у випадку надання правопорушникам автомобіля злочинці не зможуть забрати із собою всіх заручників і тому вимушені будуть частину їх відпустити.

Наприклад, якщо двоє злочинців захопили десять заручників і вимагають надання звичайного п'ятимісного легкового автомобіля, резонно передбачити, що сім-вісім з них можуть виявитися на свободі. Керівник спецоперації може розпочати переговори («торгуватись» щодо вигідних умов для звільнення заручників) і досягти їх звільнення. Реалізує замисел керівника спецоперації, а обговорює деталі поліцейський-переговорник [6].

Попередня підготовка автомобіля для його передачі на вимогу злочинців. Окремий варіант тактичних дій передбачає підготовка автомобіля до наступного штурму. Коли злочинець вимагає надати йому транспортний засіб, у ряді спецпідрозділів поліції підготовка автомашини передбачає виконання п'яти наступних операцій:

- блокування бокових стекол у нижньому положенні;
- виведення із строю системи блокування дверей;
- знімаються дзеркала заднього виду;
- проводиться установка системи дистанційного виключення двигуна;
- розміщення в автомобілі шоккових або хімічних зарядів з дистанційним керуванням.

Непрацюючі склопідіймачі і блокування дверей дозволять поліцейським швидко проникнути у салон автомобіля злочинців. Відсутність дзеркал допоможе правоохоронцям непомітно наблизитися до транспортного засобу. Дистанційне виключення двигуна дасть можливість зупинити автомашину у найбільш зручному для групи захоплення місці (наприклад, у безлюдній місцевості).

У деяких спецпідрозділах поліції є готові блоки дистанційного виключення двигуна, котрі спеціаліст може встановити буквально за хвилину, а з їх застосуванням досвідчений оператор здатен точно знерухомити автомобіль саме в тому місці, де його чекає група захоплення. Інші способи, в тому числі заправка автомобіля невеликою кількістю пального, є значно менш ефективними.

Тактика проведення штурму автомобіля. Якщо заради рятування заручників необхідно проводити захоплення автомобіля, у котрому вони знаходяться разом із злочинцями, можна скористатися рядом базових прийомів, які довели свою ефективність у правоохоронній діяльності.

1. Примусова зупинка і блокування автомобіля з заручниками. Перш за все, транспортний засіб потрібно зупинити одним із наступних способів: 1) шляхом застосування системи блокування двигуна з дистанційним керуванням; 2) стрільбою по колесах (останній спосіб не виключає виникнення аварії, у котрій може постраждати й заручник, до того ж немає гарантій, що автомобіль дійсно зупиниться); 3) використанням стрічки з шипами (спецзасоби «Еж-М», «Діана», «Кактус» тощо), які укладаються впоперек полотна дороги для примусової зупинки автомобілів (вважаються ефективною альтернативою при врахуванні багатьох факторів – швидкості руху, стійкості автомобіля, кількість пасажирів, можливість об'їзду тощо).

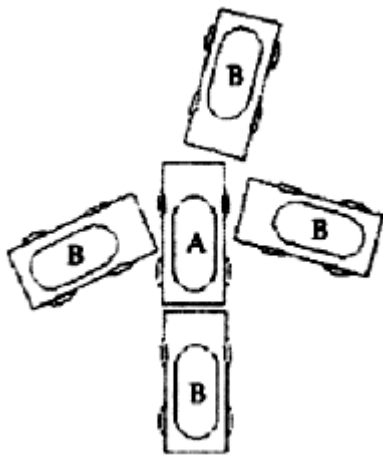

Рис. 1 Розміщення автомобілів поліції під час блокування транспортного засобу злочинця

злочинець не зміг залишити свою автомашину (рис. 1).

Автомобіль (А), в котрому знаходяться заручник і злочинець(ці), повністю блокований чотирма машинами (В), котрі вимусили його зупинитися. Автомобіль не може рухатися вперед чи назад, а злочинець (злочинці) не можуть його залишити. Ситуація аналогічна блокуванню

В деяких випадках поліцейськими підрозділами може плануватися штурм у тих місцях, де водій вимушений буде зупинитися, однак краще блокувати дорогу вантажним автомобілем чи іншим великоваговим транспортним засобом (скрепер, каток, трактором з причепом тощо). Зупиняти автомашину із злочинцем бажано безпосередньо перед підйомом або там, де поряд з дорогою є маскуючі укриття для групи захоплення. При блокуванні легкового автомобіля, в котрому знаходиться заручник, декількома транспортними засобами бажано перекрити дорогу не тільки спереду, але й ззаду, а також заблокувати двері, щоб

будівлі, тому у відповідності з тактичною перевагою група захоплення зможе реалізувати свою мету [6].

2. Тактика дій штурмової групи. Після зупинки автомобіля злочинця поліцейська група захоплення повинна діяти швидко, щоб не дозволити правопорушникові причинити заручнику шкоди. Якщо снайпери завчасно зайняли позиції поблизу місця примусової зупинки автомобіля, при необхідності вони можуть негайно ліквідувати злочинця або, в будь-якому випадку, будуть інформувати групу захоплення про порядок розміщення людей у машині.

Як правило, штурм виконується силами як мінімум шести правоохоронців: чотирьох власне членів групи штурму і двох допоміжних учасників, які допомагають проникнути в автомобіль, витягнути з нього злочинців або заручників. Варто відзначити, що перш ніж допомагати вибратися з автомобіля заручникам, необхідно витягнути з салону злочинців або провести їх знищення. Оскільки розбити автомобільне скло через протиударні властивості досить складно, допоміжні учасники штурму повинні бути оснащені відповідними знаряддями, наприклад, монтирковкою, котра дозволить спочатку розбити скло, а потім швидко очистити отвір вікна від осколків, хоча можна скористатися й пружинним пробійником.

В деяких штурмових групах її члени кріплять пробійники безпосередньо до стволів пістолетів-кулеметів, що дозволяє, розбивши скло, негайно брати злочинців під контроль.

2.1. Проведення штурму автомобіля спереду. Штурм автомобіля спереду

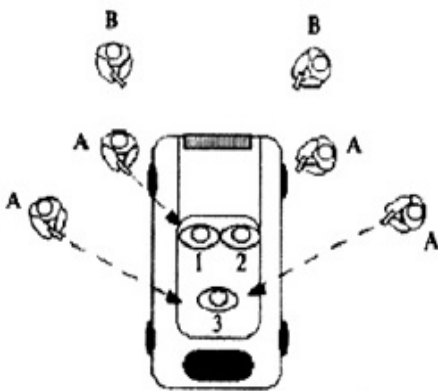

Рис. 2 Розміщення поліцейських під час штурму автомобіля злочинця спереду

здійснюється командою з шести поліцейських, в деяких спецпідрозділах поліції віддають перевагу виконувати ці дії силами восьми осіб. При роботі шестірки чотири працівники поліції (А) діють як ударна бойова група, а двоє (В) – як група забезпечення. Тактичні дії полягають у використанні спецзасобів та (або) інструментів для відкриття автомобіля (вікон і дверей). На рис. 2 злочинці позначені цифрами 1 і 3, а заручник – цифрою 2 [6].

2.2. Тактика штурму автомобіля злочинця ззаду. Цей тактичний прийом застосовується, коли для вилучення злочинців або заручників з автомобіля потрібно перш за все відчинити двері. При цьому правоохоронці штурмової групи уважно контролюють дії правопорушників і готові відкрити вогонь при найменшому прояві їх агресії (див. рис. 3).

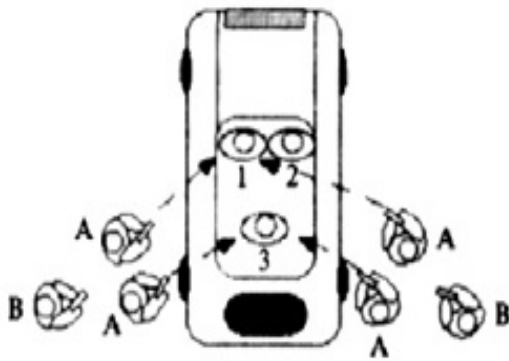

Рис. 3 Розміщення поліцейських під час штурму автомобіля злочинця ззаду

2.3. Проведення штурму автомобіля з боку. Проводиться тоді, коли один бік автомашини блокований будівлею або якоюсь іншою перешкодою (транспортним засобом). Якщо потрібно вилучити злочинців або заручників із автомашини, то ці дії проводяться з боку вільного доступу. При цьому в даному випадку до штурму підключається ще один правоохоронець групи забезпечення, який контролює заблокований бік автомобіля (див. рис. 4).

2.4. Тактичні дії щодо знищення злочинця. Необхідність ведення вогню по злочинцю, який знаходиться всередині автомашини, може бути пов'язана із подоланням деяких труднощів. Наприклад, тоновані бокові стекла потребують виконання пострілу через лобове скло автомобіля, хоча існують спеціальні прицільні пристрої, котрі дозволяють стріляти й через затемнені стекла. Заручник може сидіти між двома злочинцями, що робить практично неможливим постріл збоку.

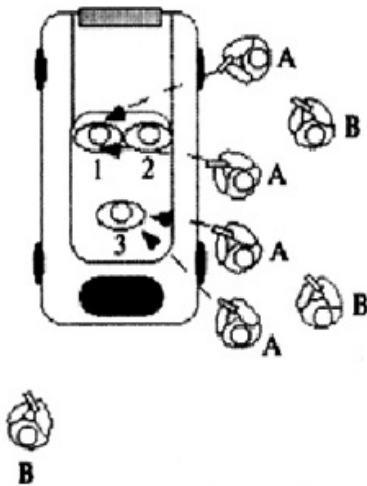

Рис. 4 Розміщення поліцейських під час штурму автомобіля злочинця збоку

Із практики груп захоплення силових структур деяких закордонних країн відомий прийом ведення вогню через дах автомобіля: правоохоронець застрибує на нього і стріляє у злочинця зверху вниз. У визначеній ситуації прийом може бути досить ефективним, але місцезнаходженням цілі повинно бути виявлено поліцейським з граничною точністю. Крім цього, наближаючись до автомобіля, члени штурмової групи повинні виключити

можливість потрапляння під перехресний вогонь своїх товаришів.

2.5. Особливості залучення снайпера. Якщо злочинець (терорист) збирається провести посадку захопленого заручника (заручників) в автомобіль, необхідно розглянути можливість завершення інциденту

точним пострілом у нього снайпера або оперативним проведенням штурму в момент їх переміщення до транспортного засобу. Навіть якщо снайперу дають команду на знищення злочинця, група захоплення повинна бути наготові.

При цьому не потрібно забувати, що у процесі вищезазначеного маневру правопорушник буде особливо уважним. Усвідомлюючи це, спецпідрозділи поліції часто використовують прийоми (тактичні дії), які спрощують завдання щодо знищення злочинця. Наприклад: 1) автомобіль може бути залишеним перед будівлею з виключеним двигуном і ключами на даху транспортного засобу з боку водія – можливо, снайперу вдасться провести прицільний постріл, коли злочинець потягнеться за ключами; 2) автомашина може бути поставлена так, щоб снайпери могли вразити водія–правопорушника на шляху до автомобіля чи через лобове або заднє скло.

Захоплення заручників може відбутися й у рейсовому міському, шкільному або міжміському автобусах. Місцем драматичних подій можуть стати автобуси, які переміщуються між терміналами аеропортів, автобуси пенітенціарного закладу, на котрих підозрюваних (засуджених) доставляють до приміщення суду чи відвозять назад. Враховуючи високу ймовірність захоплення в автобусах заручників з числа пасажирів (службових осіб), багато груп захоплення особливо наполегливо та старанно відпрацьовують тактику й техніку штурму цього виду транспортних засобів.

3. Заходи безпеки при наближенні поліцейського до нерухомого транспорту із злочинцями.

Під час несення служби у складі наряду автомобільного патруля у випадку, якщо автотранспорт зі злочинцями не рухається, працівникові поліції рекомендується дотримуватися таких заходів безпеки:

- залишаючи службовий автомобіль, використовувати його як прикриття, поки не впевнитися, що повністю контролює ситуацію: двигун машини при цьому не вимикати, а у темний час доби – освітити фарами салон зупиненого автотранспорту;

- не ставати між своїм та зупиненим автотранспортом, тому що можна опинитися під освітленням фар свого ж автомобіля і злочинці матимуть змогу напасти чи збити, рухаючись назад;

- підходити до автотранспорту лише тоді, коли другий працівник вийде з автомобіля і буде повністю готовий страхувати напарника;

- наближатися до транспортного засобу ззаду, з боку найближчих до водія дверей, не підходячи впритул до капота та багажника, щоб не бути збитим автотранспортом;

- оглянути через скло салон, впевнитися, що ніхто не ховається на підлозі;

- перевірити, чи зачинена кришка багажника;

–вийшовши з автотранспорту, знаходитися збоку від нього, щоб не отримати поранення при раптовому та швидкому початку руху;

–не припиняти нагляду за пасажирами, оскільки вони можуть застосувати зброю;

– наказати водію вимкнути двигун із метою запобігання його втечі (усі переговори зі злочинцями вести за допомогою гучномовця або радіотелефону);

–у темний час доби наказати водію включити освітлення салону;

–при виведенні з автотранспорту водія, інших осіб, які знаходяться у ньому, необхідно подати такі команди: «Заглушити двигун!»; «Нікому не рухатися! Всім залишатися на своїх місцях, бо буде застосована зброя»; «Водію відчинити двері!»;

–не підходити впритул до капота чи багажника транспортного засобу, щоб не бути збитим автотранспортом [7, с. 177–178].

З метою зниження ризику для працівників поліції, які здійснюють затримання злочинців на автотранспорті (наприклад, при проведенні заходів оперативних планів «Грім» та «Перехват» під час пошуку та затримання правопорушників, які переміщуються на автотранспорті, при звільненні заручників з автомобіля чи автобуса тощо), необхідно заздалегідь організувати проведення з правоохоронцями спеціальних практичних занять для оволодіння поліцейськими навичками керування транспортним засобом в екстремальних умовах, звертаючи особливу увагу під час водіння ними легковим автомобілем (мікроавтобусом) на відпрацювання прийомів з тактики звільнення заручників.

Висновки. Отже, розглянувши особливості тактики блокування та примусової зупинки транспортних засобів злочинців, ми дійшли наступних узагальнень.

По–перше, керівнику та виконавцям спецоперації необхідно враховувати значну кількість факторів, які можуть негативно вплинути на її проведення у процесі звільнення заручників (рельєф місцевості, відсутність пішоходів тощо).

По–друге, враховуючи особливості місцевості та дорожньої обстановки, варто обирати один з найбільш раціональних й безпечних способів блокування (з одного, декількох чи з чотирьох боків) і примусового затримання автомобіля злочинця (застосування вогнепальної зброї, спецзасобів примусової зупинки тощо).

По–третє, знищення злочинців як крайній захід необхідно здійснювати тільки за умов, при яких забезпечується впевненість снайпера у безпечності пострілу (пострілів) для життя та здоров'я заручників.

Перспективами для подальших розвідок у даному напрямку можуть слугувати такі питання, як налагодження взаємодії підрозділів поліції з

військовослужбовцями підрозділів Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, Державної міграційної служби України під час припинення злочинів транскордонної злочинності, боротьба із вищезазначеними злочинами в зоні проведення антитерористичної операції, розробка спеціальної тактики з протидії незаконному переміщенню мігрантів з використанням для цієї мети транспортних засобів тощо.

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580–VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19/conv/page1-4>.
2. Основи спеціальної фізичної підготовки працівників органів внутрішніх справ : навч. посібник / Заг. ред. Я.Ю. Кондратьєва та Є.М. Моїсєєва. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2003. – 338 с.
3. Удосконалення тактико–спеціальної та бойової підготовки як фактор підвищення професійної майстерності працівників ОВС: матеріали всеукраїнського симпозиуму (Одеса, 6–7 червня 2007 року). – Одеса: ОЮІ ХНУВС, 2007. – 108 с.
4. Актуальні проблеми бойової підготовки : круглий стіл, 30 жовтня 2013 р., м. Одеса. – Одеса: ОДУВС, 2013. – 166 с.
5. Губарєв Г.Г. Пристрої примусової зупинки автотранспорту: сучасний стан та перспективи розвитку / Г.Г. Губарєв // Право і безпека. – № 2 (49). – 2013. – С. 119–126.
6. Тактика штурмових груп [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://glavniycalibr.at.ua/load/taktika_shturmovykh_grupp/shturm_avtotransportnykh_sredstv_chast_1/4-1-0-33.
7. Тактико–спеціальна підготовка працівників ОВС України: навчальний посібник / С.М. Банах, В.Р. Булачек, І.С. Винярчук, Ю.Р. Йосипів та ін. – Львів: ЛьвДУВС, 2011. – С. 177–178.